

Litterär Tidning.

No 2.

Fördagen den 5 Januari.

1839.

Afskedet.

*Farewell! — I sången vill jag minnas dig,
Glöm du i tysta böner icke mig.
När lutan suckar ut en hymn till Gud.
Då glömmes visst ej mig min barndomsbrud!
Och hvor jag är, till hvilka land jag far,
Ditt hjertas bild står i mitt hjerta gvar.
Lik svanen klagande vid fjerran ö
Jag vill i toner lefva, toner dö.
Din lutas thema vill jag stundom bli,
Du skall bli själen i min poesi.
Blin lifvet mule, blir det natt kring mig,
I dikten jag en valfart gör till dig.
Ty uti diken blott jag älska får;
Blott nattens stjerna skadade min tår,
Och hälsar hon dig någon quäll så klar,
Ett ljus "godnatt" från mig hon säkert har.
När morgonvinden ikring rymden far,
En hälsning ifrån mig till dig han tar,
Och återkommen sent om astonen
Så har han en från dig till mig igen.
När Helios ur östern fjerran går,
Då glindrar uti Rosas kalk en tår,
Och när han stiger ned i vesterns graf
Då bänddar blomman upp sin lilla graf.
Som blommans soldrom är vårt liv så kort;
Vi älska, sjunga, hoppas och — dö bort,
Men bortom grafven ligger himmelen,
Och der är ännu rum för kärleken.
Der skall jag, se'n jag drömt min dröm till slut,
Som brudgum vid ditt hjerta hvila ut.
Farewell till dess, du själ utaf min själ,
Farewell — ett långt, ett innerligt farewell!*

Nbm.

Swenska Skalde-Porträetter.

C. J. L. Almqvist.

(Slut fr. N:o 1.)

Hans observationsförmåga har rikat honom med så många förrader af mänskligkändom, att han af alla Sveriges Falder är den mest dramatiska, och att hans uppsatser i afhandlande sätter öppnat nya utvägter öfwer de ämnen han behandlat, i hvilka wiheligen mycket bisart, halsant och underligt finnes, men åwenledes mycket sant, som första gången blifvit insedt (Se Hans Manhems förbundets Historia, Afhandlingar i Hermes, Hans Några Drag i Skandia och Sättet att sluta stycken i Törnrosens Bok.) Men han är lika rik på Begrepp, som idéer, och lika händig i deras behandlande. Icke alltid upträder hans reflexion i en form på gränsen af poesi och prosa, som deha vaktat sin prosaistka form hafwa, åsven i rena förståndshäler t. ex. Grammatik och Mathematic uppträder han med framgång. Det är således en förunderlig mångfaldighet af kraft hos denna man. Finnes åwen der harmonien? — Vi trotska. Åtminstone har han ännu icke gifvit ett stort och fullständigt helt, hvars beraktande syller oss med lugn och fröjd öfwer det ideellas uppenbarelse och förkroppsligande i den andliga verlden. Öfwer strödde stållen liksom öfwer det afslýpta sluter af hans poetiska arbeten hvilas stundom ett dunkel, som ej väl låter sig genomträngas. Sammanställas partier med partier, fragmenter med fragmenter, wisa de stundom sig vara byggda på olika ståndpunkter af verldsstädning. Ibland tror man sig finna ett försvar för naturlighet, såsom högre än andelighet, för hetsmordet, en Simonistiskt åsigt af åktenkapet, en ytlig uppfattning af det christliga Ifwens hiertpunkt, omvändelsen, hvilken här ofta tyckes kunna för godt pris Katholiset, utan en förändring af dina yare art, winnas, och åter finner man uttryck af en Christens hela resignation och estergifsweten för beständna former, såsom helgade och ewigt wördnadsvärda. Och sluten, huru besynnerliga, övillsfredställande äro ej ofta deha! Försvarares Dialeti förfärl ej att deri alltid wisa oss idén af en inneboende försening. (Se Runebergs saillrika uppsats öfwer Mataido Mata)

neseo). — Detta allt, hwartill man kan lägga så mycket underligt, falskt originellt, i hans arbeten så väl i enkilda rader som anläggningen af partier och det hela, bewisar ett dis harmoniskt inre, sådant wi oswanföre skildrat detsamma. Visserligen har han sief på slika tillmälen swarat de märkliga orden: "Så jag målar, ty så roar mig att måla," wißerligen har han dersöre kallat sin bok: "Fri Fantasier, en irrande hind," och sagt: "Lifwet är ej annorlunda," men detta allt, både nyckens herrawälde, och den uttalade dogmen, att lifwet, (såsom det i skeuet är) är konstens förebild bewisa att A. har alla stycken af en hel skald, meu är ej konstnär, hwilket sednare han åfwenledes, såsom han sagt, bryr sig på hertiinnerligen list om. Konstnärens regel är harmonien, smaken, sträfwan efter mikrokosmen, ej ett fritt skapande af fantasier, som blott åro materialier för en konstnärlig byggmästare af werk för ewig fortjusning; Konstnären skall i allt framställa försoning. Det är hans kallelse. Försningens Gud måste vara hans, ej Nycken, hwilket är så mycket som att ha ingen Gud, annat än sig sief. Konsten will försning. Deri filjer den sig från lifwet. En uttagen händelse ur lifwet är ej fullständig, der ser man ofta just deesbre ikke försouingen, emedan deuna händelse är losrykt ur werldssammanhanget. Emedan en händelse i lifwet ofta slutas abrupt, utan försning, skenbart ofärdig eller halffärdig, far dersör ej konstnären handla likaledes, sagande: Lifwet är ej annorlunda. Har han sief i nom sig försning, harmoni, smak, konstnärlighet i des stora betydelse, är han sief en fullständig mikrokosm, så ger han sitt dictade lis hvad det verkliga ej har, slut, helgjutehet, sammanhang, försning. Han ger smä werldar, ej bitar af en werld, söndertagna organismer, som han låter ligga i sår dersör, att åskräderen skall kunna sysselsätta sig med att sammanfatta bitarne och fantisera liksom han sief gjort. Alltsä kunna Fri fantasier aldrig wisa annat än en bruten natur, som kanske war för stor för att hålla hop, eller of någon anledning ej kom att hänga samman. Få åro de som med stora stycken af en skald fingo ett helt t. ex. Shakespeare.

Alltsä bör detta brnsina, såvida det är brutet genom ett eger förvällande, tadlas, emedan snillet är en Guds gäswa som har samma mission som alt stort i lifwet, den att uppenbara det gudomliga i mensligheten såsom förebild och ledning; att åspelga det Guds rike, som är fridens hem och menslighetens mål. "Åfwen Skald er måste swara på Häfdernas Alshärjarting." Härmed är dock ingalunda sagt, att ej ett inre sammanhang kan anas, om ej föresunans verkligt närvärande hos ett sådant brusit snille. Så åfwen här. Det ges ingenting stort utan åtminstone möjlighet till sinne för och förmåga af sammanhang i stort, af werldsåskrädnings, åskrädnings af tingen i helt och stort. Liksä lika litet är härfmed sagt att ej ett sådant snilles dikter uppfylla konstens lägre mål, att förskräb och lära (delectare et prodesse); twärtom finnes i dem en magisk tjukskraft, som klamar fast läsaren med Harphyors flor och fasihäller honom inom besvärljarens trollkrets, åfwen som man i dessa krister finner mången ny nisigt åfwer tankens eller menslighetens werld, mången ny åsigt, insigt och omisigt, men — tjuksningen är ej altid gagnelig, lärdomen med falska beständsdelar, så mycket osikbarare, ju inkräktare betraktarens blick är.

Vi sade, att en ny nisigt åfwer någon af samtidens och

werldshistoriens nyaste rigtingar måste divineras af dese snullen. Så åfwen här. A:s werldshistoriska betydelse är, såsom annostades är af förf. wisadt, den, att han will upphöja mänskän ifrån en ren spiritus till ett animal celeste, liksom Signora Luna förwandlas från helgon, som dödat det animala, sträfwat att vara ren spiritus, till mänska, ett ändligt, animalist, ej mindre än ett ewigt, ren andligt väsende. Han talar för det materiella, liksom tiden för Industri, historiska romaner, realism, det practiska, folkelement, mot altt ensidigt herrawälde af den abstracta Christendomens spiritualism, Feodalism, Aristokrati, Gosforism, Fantasieri, med ett ord, som Geijer säger, mot Ideella pretentioner. Det är det sora hos A. att i och med detfamima han ger materien sin rätt, han också åtminstone i Theorien tillåter mänskän att vara ej blott ett animal, utan åfwen Celeste, ett himmelskt djur. Så gör icke den så kallade förlupna Juden Hejne (säkert den quickaste Jude som någonsin le mat) hwilken öppet predika ej om Judarnes emancipation utan kötters, ty han förnekar med den halstarriga Skeptikerushela kold anden.

Detta är A:s plats såsom snille. Han särskiljs från Sveriges öfriga skalder åfwenledes genom åfwerligten af hvad man kan kalla Dramatik, ty A. är Sveriges enda och alltsä första Dramatiska skald. Ån Leopold, Ling, Stagnelius, Beskow? Leopold war wißerligen skald och har skrivit flere förräfliga safer, men i Dramatiken tyckes han sakna, åtminstone enligt vår tids fördringar, Dramatiska anlag. Ling är en stor och originell lyrisk och bestrihwande skald, men inga lunda Dramatisk; Sammaledes Stagnelius, denne Nodiers uppresta speculativa skald. Åfwen Beskows wißerligen icke geni men wackra talent har mera teatralist, en rent Dramatisk förmåga; det will säga han eftersträvar hvad som kan göra effekt på scenen genom pikanta situationer, granna kostumer och en utsikt och hopslit Rhetoris; hans Dramer är intressanta taflor ur Swensa Historien, men sakna den djupa Characteristik af personer, den smidiga uppsättning af de handlandes och deras tidehvarfs sentiment, den fantastrika och nästan dialectiska utveckling af det hela, hwilket alt ger A. framför alla sina medräflare rätt till den dramatiska skaldelagern. Denna Dramatik finner man i hvarje konstform, som A. begagnar. Alltörör sig och lefver i hans panoramer, hans personer kan man stundom falla typer i Nodiers bekanta mening.

Swenska Akademien's Handlingar ifrån år 1796.

Ad tertonde delen.*)

Tecning af Sveriges tillstånd och af de förmästa handlande personerna under tiden från Konung Carl XII:s död till Gustaf III:s anträde af Regeringen. Af P. G. Geijer. Stockholm, A. G. Hellström. 1838. 381 sid. 8:o.

Få arbeten af strängare historisk forskning hafwa blifvit med sådan begärighet af en födare allmänhet emottagne, som detta. Alla opinioner hafwa losordat det och åfwen landsortstidningar hafwa meddelat utdrag derur. Det war ock tydligt — åfwen om man bortser från förfis widtfredade namn —

* Snart följer en Rec. af den Sextonde Delen af annan hand.

att en fullständigare historia öfver frihets tiden skulle i sig finne nägot lockande för publiken. Mängen torde i betraktet af denne oroliga tid, hvars teckning mer eller mindre måste båra dragen af chronique scandaleusé, söka en tröst vid jemförelsen af våra egna öfverklagade tider; mängen torde dock af flera handa skäl fröjsa sig i hoppet att nu åndtelsen få läsa en "Swenska folkeets historia" par excellence, hvilken mindre än någon annan wore "des konungars;"*) slutligen torde dock många finnas, som af rent intresse för kändedomen af fäderneslandet och des öden med längtan af bidat denne, för att winna klarare kunskap om en tid, hvilken, huru den än må bedömas, utan twifvel lemnar viktiga lärdomar åt den närvarande, och på det högsta förtjena — ja påkallade — en noggrannare undersökning.

Ingen af våra berömda historieskrivare, med undantag af Fant i hans bekanta Utkast, har hunnit så långt i sitt arbete, att han fått pröva sina krafter på teckningen af detta tidehvarf. Den förtjente Rühs, som kommit längst framåt, astannade just, der detta arbete widtager. Wißeligen lemnad åtskilliga monographier ganska upplysande bidrag till frihets tids historia; t. e. Tessin och Tessiniana samt Sverige under Ulrica Eleonora och Fredrik I.) hvilka böcker för snart tiugu år sedan utgåttos med fort bisfall. De innehålla uppsatser af mån, som kunde säga om sin tids händelser:

quorum magna pars fui

och ärö följaktligen af högt wärde. Men tillika är lätt att inse, huru många viktiga tilldragelser af partie-intresse eller förblindelse här dels blifvit förbigångna,** dels mindre fullständigt framställda. Så kan man t. ex. hvarken af Tessins anteckningar eller af des författlige biograph så nojaktig unvärättelse om hälften Tessins irakade onåd, öfver hvilken en oupphörlig jämmeklagan föres. Helt och hållit förbigås den viktiga förändringen i allmänna ärenderna då hofswet, wißeligen oförmarkt, ändrade syte och från hattpartiet öfvergick till möhorna. Genom utelemandet härav står Tessins fall från högsta hofsgunst till verklig onåd aldeles oförklarligt, och framvisas blott såsom ett werk af ovännars stämplingar. Hörom nu förf. s. 192: "Vi känner både Tessin och Hattpartiet för väl att tro, det man ånum hade allvar med planen (om konungamakten förökande); men att man snickrade dermed, innan partiet syntes säkert om sitt eget välide, är troligt, liksom det förklarar Lovisa Ulrikas flagan, att hon af Hattarna

*) Dessa sednare möter förf. redan på första sidan med det tråsfondande epigrammet ur Cicero: *Pactio genus aliud tyrannorum*, samt med slutorden: "Frågar man, huru en så rikt begärwad tid kunde allt mer förlora sig i svaghet och förvirring; så torde närmaste upplösningen på gatan vara: att den war underkastad en regering af söndrade intressen, i hvilken hvarken Konung eller Folk ägde någon gällande röst."

**) Ett synpatit utdrag af Landstiftsten trycktes redan i Stockholm 1779. 8:o.

***) Tessin skildrar med patriotisk wedervilja och listiga färger spiegelsen af Rysslands penninge-insyntan på Swenska lagstiftningen, men nämner knappast med ett ord det lika förnedrande insyntet från Frankrike.

war bedragen. Deraf hultligen förbittringen mot Tessin hos det nya hofswet, som också redan före Konung Fredriks död vände sig till Möhorna, egentligen för att ur deras leder wärwa ett eget hof-parti. Ett sådant bildade sig dock; mera ett kotteri, än ett parti. Det var detta som är 1735 blödde." Huru det nya hofswet först söndrade sig från det Engelskt-Ryska partiet och slöt sig närmare det Frankyska och Hattarne, samt huru Baron Horn warnar för "Tessin och hans anhang"*) har förf. först berättat s. 167 och 176. — Författaren till den sednare af de oswannämnda skrifterna var Nilsstädrt Bonde — en af osen vid 1738 års riksdag. Wäl egde han en solidare charakter än Tessin, redbarhet och frome stundelag jemte andra lysande egenskaper;*) men, drättwist twungen att lemma sin höga plats, visar han icke alltid det öfver enskilda oförräster upphöjdta sinne, som erkänner och hyllar det rätta åsven hos motsändare. Dersöre ställer han flera hänsynsfuller i oriktig dager, och gillar sällan något af hattarnes företag. Han egde desutom ej den fullständiga öfversikt öfwer de politiska tilldragelserna, att han kan anses såsom fullt giltig historieskrivare för sin samtid. För att åsven här välja ett exempel, som liger memoire-författaren helsel närmast, så måste det förundra, att Grefwe Bonde helsel knappast tyckes haft Anat, att de 1738 licentierade Rådens undanrödjande redan var planeradt vid riksdagen 1734 genom den twetydiga alliance-instructionen, som Secreta Utstotter, der Gyldenborgs parti hade öfvervägten lemnade efter sig. Här låg just den klippa, på hvilken Horns parti i rådet efter uträkning skulle stranda. Allt det hithörande utvecklas af Hr. G. s. 81 — 103..

Vi sluta denna anmäljan med en fort uppgift på de till en del förut obegagnade fällor hvaraf förf. haft tillgång. Förf. torde böra nämna en förseglad manuskript-samling, som nyligen blifvit öppnad. Den innehåller en samling af handskrifter och brev m. m. till upplysning dels af Svensta Historien, dels af vår Lärdomshistoria, af Bengt Bergius egenhandigt skrifven, utgörande 20 starka volymer i 4:o. Alt sammans består af sådana papper, som förut ej varit af trycket utgivna. De ärö till sörsta delen affrisna efter originalerna, och vid hvarje document är antecknadt, hvarifrån det blifvit hemtadt. Det mestta lärer iöra Bergii samtid. (Han föddes 1723 och dog 1784). Enligt sörordnande blef samlingen tilliegnad A. Wetenskaps-Akademien med det wilkor, att den skulle förseglas förvaras i Nissens Ständers bank och ej öppnas far åt ester 50 år. År 1835 blef förseglingen bruten och handligarne öfverlämnade åt Prof. Geijer med annu dan att om deras beskaffenhet afgisva utlåtande. Widare har förf. skiltigt rådrågat Secreta Utstotets Protocoller, samt någon gång Nådsprotocollernas t. e. s. 257; desutom Arwid Horns Historia, i handskrift meddelad af Grefwe El. Fr. Horn, samt Woltemats Anecdoter i handskrift m. s.

*) "Som endast hade för äföjt att förlänga vron i Norden," då deremot Möhorna sökte "ett allianssystem, hvars ändamål är att bibehålla freden i Norden," såsom Horn yttrade sig i Secreta Utstotter 1738 (s. 82).

**) "Grefwe Bonde, en af Historiens befordrade och ofelbart bland de lärdaste Herrar Sverige ägt." Benzelli Brev wepling s. 196.

Ett vanmärkt tryckel må här rättas. S. 97 står Palmstedt, las Presidenten i Kammar-Collegium Friherre Gustaf Palmfelt. Denne man är åsven bekant i vår Witterhetshistoria såsom den der i hexametern ville iakttaga den i de klassista språken stadgade positions-regeln, då deremot Stjernhielm och hans efterföljare icke aktade några andra quantitetsförhållanden än ordens accent.

I frågan om frihetstiden eller "partisiderna" yttrade den berömda häfdatecknaren Joh. v. Müller, att man ej kan tala nog illa om detta tidehvarf. Detta omdöme är strängt; men icke en gång frihetswänner vill jäsva des sanning. En redan tyndad stämma, som så ofta fört frihetens talan (Grefwe Cronhielm), bekände på Svenska Riddarhuset 1831: "Jag räknar den lagbundna friheten först hafta inträtt å 1809. Den tid, som annars vanligen benämnes frihetstiden, var i min tanke en tid af partisändringar, af våld och förfryck, der stora indi wider utmärkte sig, men der fäderneslandets intressen dijpt särades". — a — b —

Litteratur.

Winterblommor för 1839. Samlade af G. S. Mellin. Stockholm. Hellsten. 1838.

Denna Calender är ej mindre intressant än den för 1838. Signaturerna åro följande: A—L (Till Vitalis) Br (Winterblomaden och Ett ord af Hafiz), — G. (Affed till Låzaren af Schiller), Gsm (Den bitraste prövningen, Flickleken, Epigrammer, Ordspråk efter Goethe och Rückert), C—N (Den Högre Kärleken, Skreddsengelns födelse, Den stöna konsten, Leendet, Rosens Ållfare, Den falska Himmelen) H. S—g. (Wårren, Årstidernas Lof), Isidorus (Bäcken, Bonungasonen, Hassmannen, Dödsriddarne, De trenne Blommorna), M—N (Vänta. En blick på Palestina under Romarnes våldte. Nowell), Add (Sverige och Danmark, Ensamheten, Perlorna, Switsippan, Nålaren,) W—N (Den vanskinniges röf), X. (Sjärvin) — z — (Åstan, Historier). Uppert af dessa dikter åro de af E—N (Göranson, prestman i Stockholm), hvilken förra året för första gången uppträdde i Winterblommorna. Rec. upprepar nu hwad han då uttrare [i Skånska Correspondenten. Poesi och Poeter i Sverige 1837.] om honom, att han nämligen egde en etherisk finhet, en djup mystik, en stor sinrighet, med ett ord hwad de flesta unga skaldar i Swithiod sakna: idéer. Han är till hälften möjligheten af en Stagnelius eller Utterbom och till hälften af en Almqvist. Eftersom hans form är fulländad. Sveriges Witterhet har af honom mycket stort att hoppas. Alla sex styckena af honom här åro wackra. Dernäst sätta vi — : —, ej för någon originalitet i idéer, utan för den solida, objectiva form, han mer än de flesta vet att gifva dem. Liksom Franzén och Tegnér tar han ej djupare idéer om bord, än han kan lyckligt fragta fram till åskådlighet. Han tyckes hata allt swärmeri i molnen, all förlesnad med idealer. Hwad han will uttrycka är ingeuring ovanligt, men han uttrycker sô, att man likasom kan gripa fast i formerna. I hvor rad försillegas det andliga eller förandlegas det sunliga t. ex. "Se, naturens pulsar hörja kanna, Lis och Kraft utur des ädrot sny, Men, o himmel, på din wreda panna hvilar dyser sny." Och göres behof af sika västanta former, man har sett sig mitt på durchsiktiga moln-

tankar. — Bottigers stycken åro små, men täcka barn af af hans engelska Sångmå. Graffström har ej nog fantat, för att öfverklåda sina reflexioner; de stå nära i hans första stycke. Sjelfwa reflexionen är hos honom smånått, sunnrik, fast ej djup, t. ex. i andra stycket. Af Epigrammerne åro flere ester Rück rt, samtidens mängstigaste och sunnrikaste Poetiker. Huru Gsm's ådla anda tänker om tiden synes af följande:

Sqvallret är vår tids hemliga Domstol. Ingen kan veta
Stunden, då åra och namn falla för smygande dölf.
Kärringar sitta till doms; skurkaset är samlingens timma.
Den som anklaras, är dömd: domen har ingen apell.

Du hundar skälla höt i dina spår!
Ja! det bewisar endast att du går.
Af vår tids glässare tas sädant illa,
De lego nog, om blott du stode stilla.

Nidderstad, en sikt begåvad, för tidigt Kurtiserad, men sent, knappast ånnu mogen skald, saknar ej djupa idéer och ånnu mindre fantasi, men han vet så hållan att försöka dem. Han har hitförs ej wisat nog smak och konstnärlig förmåga att ge sina tankar en concentrerad, jemu och bastant form. I detta offeende lemnade hans i år utgivna Tids och Krigsbilder mycket öftright att önska, ty det rädde en alltför expansiv och absconde ordrikhet, utan hållning och jemnhet. De stycken åter han nu skänkt os visa mognad. I det första sjunger han skön öfver odlingen, som nu förenar Europas nationer, särdeles naborökena. En samheten är full af svart galla. Perlorna är ett stycke så skönt, som wäre det af sjelfwa Franzén. Målaren har en sunrik och förträffligt utförd centraltanke. Med nöje motser Rec. Herr R:s Ungdomsbilder, hoppas att åsven der se så mångas förhoppningar på Herr R. tillfredsställda. — H. S—G. [Sätherberg, Skogharpans förf.] röjer en wacker talent för friska naturbeskrifningar, särdeles i det första stycket. — Isidorus särker originalitet, imiterar Geyer, har ingen concentration, ingenting nytt i gruntnarkne för sina stycken, men en wärdad och gramm form. Wacker nog är dock Bäcken, eharu idéen af många är utsörd, hyperligt af Goethe i Mahomet såna, af Tegnér i Floden och Hedborn i Negnbäcken. Wid de många idislingarne af detta grundhema påminner sig Rec. alltid en mästerlig parodi öfwer Tegnér s föden, kallad Rånnstenen, hvilken des förf. ihywärr ej kan allmångöra. — Det diriga är öfversättningar eller originaler ej öfwer medelmåttan. — Ugiwersens novell är gaufta natt, en ledig berättelse af otte åfwentyr, men utan teckningar af hätsli wets djup och tidehvarfweis anda. En Indiana bortsäljes af sin broder till en Romare, flyr honom, gripes i Jerusalem då Jesus blef förfäst, tager sedan sin tillflykt till Jungfru Marias hem i Bethlehém, där hon af Johannes döpes och det som den första Christna. Någon blick på Palestinas tillstånd under Romarne finner man i denna novell lika litet som den lyckligt sätta handelsen i förbindelse med Christendomen. Frälsaren, Maria, Johannes är här blott marionetter af träd. Sjelfwa berättelsen af åfwentyren är såsom alltid Wessels förräflig. — Prof af poemerna införs i Tidningen efterhand.

Gefle, hos A. P. Lundin.